

ANA RADMILOVIĆ

Kad je svet imao
BRKOVE

■ Laguna ■

Copyright © 2011, Ana Radmilović
Copyright © 2011 ovog izdanja, LAGUNA

*Mom tati, mojoj mami,
sebi i svima onima koji su bili,
ostali ili se osećaju delom naših života
i nekima koji veze s nama nemaju,
ukratko – svima.*

Sadržaj

<i>Kad je svet imao brkove</i>	11
Na primer, brkovi	13
I, naravno, nos	16
Jako važna pojava – dečaci.....	19
Ljubavni život prvi deo – jedan, recimo, Duško	22
Ljubavni život drugi deo, opet neki Duško	26
I još malo prvog Duška, dijalog o ljubljenju u usta, s jezikom.....	28
Ljubavni život treći deo – jedan novi Vlada a s Duškom je gotovo	30
Pa onda neka tišina	32
Glasine, istine i poluistine, svakojake priče mada i dalje tišina	35
Svetkovina, Dionizije, slavi se a šta se slavi? Odlazak.....	38
Još jedna od glasina – o nekom pretučenom policajcu.....	40
Pa glasina u više verzija o tome zašto je i kada Zoran skočio s krova na jablan	43

Još nešto o onoj tišini ili kako nisam ništa razumela a znala sam da ne valja	47
Pa tišina, gusta kao magla i gromoglasna da se izdržati ne može	53
Moj incident na nekoj ekskurziji, a sve zato što nas je posetio Bora Todorović	55
I par reči o sahrani (a posle još)	57
Pa neke legende o njegovom pravljenju kajgane, i uopšte – filozofiranje o hrani	60
„Sirotinjska večera“ – i dalje o filozofiji hrane	62
Hrana da se ne baca – treća crtica iz filozofije o hrani	64
I onaj Cavtat	67
Jahte su dosadne i ne sme da se bude snob	70
I sećam se da mi je kupio čamac	72
A Dina je bežala od svih nas zajedno na plažu „Kod Ruskinje“	75
Za razliku od Dine, Zoran je puštao da ga pobedim	78
Skoro da ne pamtim to njegovo pozorište	80
Dina mu namerno krade čarape	83
O pozorištu, neki drugi ugao, ili gađanje glumaca	86
Uplašio se za jednu Novu godinu i uplašio se kada sam rasekla ruku	88
O ravnopravnosti, igri, ili Jadac	90
Jadac drugi put – kako se Zoran brukao i kvario tuđu decu	92
Jadac treći put ili kako smo planirali da idemo u Veneciju, nas dvoje sami, a nismo, nego smo se motali po Crvenom krstu i ležali na kauču	94
Pedagogija, prvi deo (opet Cavtat)	97

Pedagogija, drugi deo (o kupovini, materijalnim dobrima i poklanjanju stvari).....	100
I još jedna „pedagogija“ – da se stane iza druga ako je drug u nevolji	104
A kako je bilo kad je on bio mali ili, što bi rekô Markes, „Kad je svet još bio mlad“	107
Radni naslov: intima.....	109
I da se ne ide go po kući!	112
Kako je zaustavio projekciju filma u <i>Kozari</i> , a ja bila u <i>Balkanu</i> i gledala „porno-film“.....	116
A onda, kada više nema muških stvari u kući	119
San o Bogu ili ocu ili, već, o onome koji će doći iako to niko ne zna osim mene	122
Radnička soba, stare fotografije... neke knjige, radni sto.....	124
I neke njegove, meni strane suze kojima smo se svi smejali.....	127
Otac mog oca.....	131
Lenjost neka, zamor i još malo sećanja mog oca na njegovog oca.....	133
Njegovi ozbiljni ratovi protiv onih „ozbiljnih“, kako ih se ja sećam	136
I onda čitav skandal zbog mene u školi, a ja nemam pojma u čemu je problem	139
Slavu smo slavili	142
„Sa Ovčara i Kablara čobanica progovara..“	144
Mnogo godina kasnije Žarko Laušević ugrizao me je za ruku dok sam plakala uz pesmu <i>Sa Ovčara i Kablara</i>	145
Sećam se kako me je vodio u „šiptarske poslastičarnice“	148
Njegovo i moje Kosovo.....	150

I jedna uspomena pozajmljena	
od Envera Petrovcija.....	153
Cavtat da bude naš „izlaz na more“!	155
Bez obzira na to što ne postoji, Jugoslavija će se	
raspasti, zaključili smo tata i ja	159
Dina, ja i autoriteti, nešto kasnije (ili o „dilu“	
šta ne znamo, nećemo, ne moramo)	164
Kraj pre kraja	168
Kada je Zoran umro, odnosili su sve što može	
da im stane u ruke	171
Ali to sve uopšte nije važno	172
Franja, Vicković ili F.V. (kratka digresija).....	173
A posle kraja – sahrana	175
Dugo sam se libila	179
Priča o Ani (kad je Ana bila mala)	181
Ogromna slava mog oca – da se uplašiš	185
 <i>Autorka o sebi</i>	191
 Milica Kralj: <i>Ana devojčica</i>	193

Kad je svet imao brkove

Ovo naravno neće biti knjiga o tome kako je Zoran rastao, kakav je dečak bio, kakav mladić, kakav frajer, kako je postajao sve veći i veći glumac, sa kim je voleo da saraduje a ko mu je išao na živce, ko mu je pomogao i kome je on pomagao – jer to su stvari koje ja znam iz priča, sećam ih se ili mislim da ih se sećam, to su drugi govorili a ja sam možda pamtila selektivno, uzimala i birala one koje su mi ličile na Zorana, a one druge vraćala onima koji su govorili...

Slušala sam ih pomno, slušala sa dosadom, slušala nepažljivo, puna poverenja i nepoverljiva... slušala sam ih gledajući u one koji su ih pričali... slušala sam i od konobara, slušala od taksista, slušala od komšija, od nekih koji su ga se sećali maglovito i od nekih koji su tvrdili da im je bio najbolji prijatelj. Možda i jeste, zašto da ne?

Najbolji prijatelj može čoveku da bude i pisac, odavno mrtav, može da bude knjiga, pesma... tako je i moj tata, kao pesma ili knjiga, kao neko zajedničko sećanje, bio rođak mnogima sa kojima se nikada nisam upoznala,

bio prvi komšija, prva ljubav ili velika ili tajna, bio sve i svašta za one koji ga nisu sreli, ili su ga samo jednom videli, kojima se osmehnuo i taj osmeh ostao negde u vremenu da pripada i njemu i njima... da jednog dana pripadne i meni, kao naslednici tog osmeha, kao neko-me ko će godinama, ko će decenijama, pošto se on osmehnuo, slušati o tome kakav je to osmeh bio.

Ova knjiga, biće knjiga o tom osmehu. O brkovima i nosu. I očima.

Na primer, brkovi

Zbog njega su mi muškarci s brkovima uvek ulivali poverenje. Čosavi su mi uvek bili sumnjivi. Plavi takođe. Dakle, čovek treba da bude crn i da ima brkove.

I ja sam htela da imam brkove... negde u obdaništu.

– Ali, Anice – pokušavao je da mi objasni – ti si, sine, devojčica. Zvao me je „sine“, naravno.

– Pa šta? – bila sam odlučna. – Kad porastem imaću brkove.

– Nemoj, mico, tako da pričaš...

Htela sam, jasno, da budem ista kao on.

Mrštila sam se kao on, imitirala ga i htela da imam brkove.

Mnogo, mnogo godina kasnije, tridesetak godina posle tih razgovora, išla sam na jednu operaciju. Uplašena, ležala sam na krevetu u sobi gde pripremaju bolesnike i čekala. Došla su neka dva hirurga i počela da me zapitkuju razne gluposti, valjda da mi odagnaju strah. Jedan od te dvojice, visoki, imao je brkove. Zamolila sam ga da me on operiše.

– Zašto? – pitao je ovaj drugi, misleći da možda znam čoveka.

– Pa ima brkove...

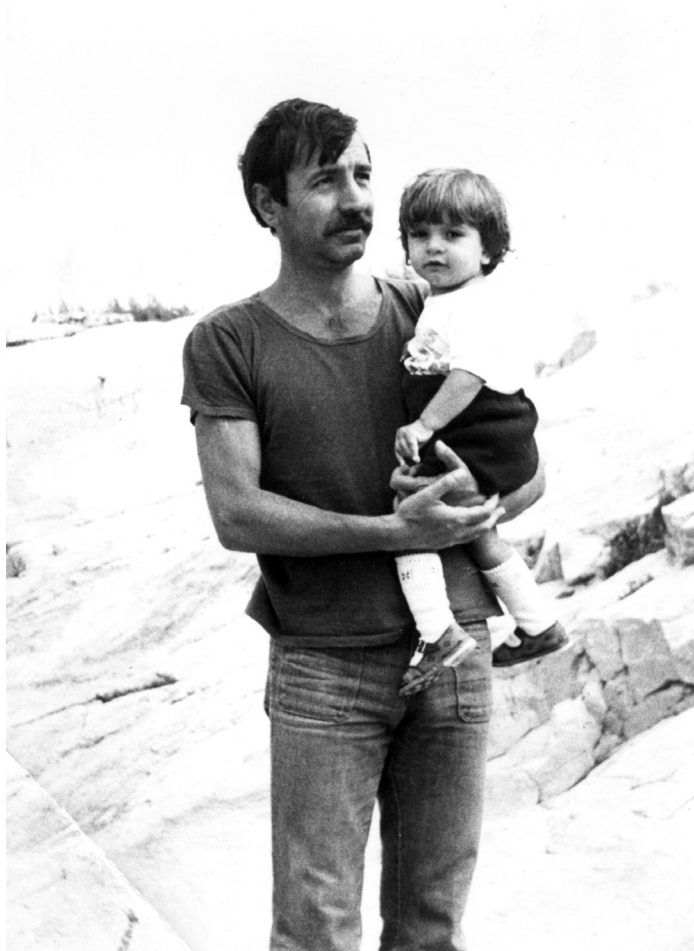
Nasmejali su se. Valjda su svi ljudi pred operaciju blesavi, ko zna šta ih sve pitaju, šta traže i kako se sve ponašaju, pa im ovaj moj zahtev nije bio neobičan. Brka me je operisao, kasnije je došao u moj stan da mi skida konce; ja sam se plašila medicinskih sestara, on me je shvatio – i uopšte, bio je to početak jednog divnog prijateljstva.

Da bih bila fer – a neću uvek biti fer jer je ova knjiga knjiga o sećanjima, a sećanja nisu fer i velike su varalice – da bih, dakle, bila fer, prisetiću se i jedne žene. Plave kose, visoke i odsečnih pokreta, koja se našla tu kraj mene, dok je trajalo to moje operisanje, čuvala mi strah i kupovala koješta – jer ta je žena mnogo volela tog mog Zorana.

U nasledstvo, osim nekih stvari koje su divne i nekih koje niko normalan ne bi želeo da nasledi, dobila sam i razne ljude. Neke što su ga voleli iz prikrajka, neke što su ga svojatali i posle lagali, izmišljali da su bili veliki prijatelji, neke tihe i snebivljive, neke jako istrajne koji su se na volšebne načine pojavljivali u mojoj blizini, u nekim čudnim trenucima kada sam ih najmanje očekivala, kada sam im se najmanje nadala, a da bi mi se našli... tako i plava žena koja se zove Lula ili Mensura, kako je već kome milije, i koja mi je posle, jednom, svašta pričala, i nema veze šta je pričala – ostalo je ovo: kada se porađala, kaže, zvala je Zorana. Tražila od njega da u Crkvi Svete Petke upali sveću. Ko zna zašto, ali eto – to je želela i on je, kaže, otišao i to uradio i njoj je ostala ljubav

prema Zoranu, ljubav koju sam nakratko pozajmila da mi bude na pomoći.

Ali ovo je bila priča o brkovima, mom blesavom poverenju u brkate ljude i davnoj želji da i sama jednog dana imam lepe, guste brkove.

I, naravno, nos

Prvi put sam shvatila da moj tata ima veliki nos u četvrtom ili petom razredu osnovne škole.

– Zorane, sram te bilo – čula sam mamu kako mu govori, dok sam im bila okrenuta leđima.

O čemu se radilo? Ja sam gledala nešto na televiziji, a oni su se domunđavali. Iako smo imali jedan sasvim pristojan četvorosoban stan, nas troje smo uvek sedeli u dnevnoj sobi. „Šta ima da se otuđujemo, to nije normalno“, bio je tatin komentar na taj naš veliki stan, od kako smo se u njega uselili.

Domunđavali su se, ja sam gledala televiziju, ozbiljna. On je gledao u mene i rukom pokazivao mami kako imam veliki nos. Zadovoljan, crtao je rukom u vazduhu nos ispred svog nosa i smeškao se.

Kada sam se okrenula na ono njeno glasno „Zorane, sram te bilo“, on se pravio da i on gleda televiziju. Ponovo sam im okrenula leđa i nastavila da pratim ono što sam već pratila. On opet:

– Vidi, vidi, nos!

Ona opet:

- Prestani, Zorane, stvarno nisi normalan – i sve tako.
Ja opet:
– Šta to pričate?
– Ništa, mico – objasnila je mama – tata se raduje
što misli da i ti imaš veliki nos kao on.
– A mi imamo veliki nos? – pitala sam
– Nemaš ti, sunce – odgovorila je – samo tata ima,
ali se šali.
Nije se šalio.

* * *

Ana se mršti kao ja, imitira me, ali da bi bila ubedljivija prstima još pritisne obrve na dole.

Ja gledam TV prenos. Ona me pita: Tata, šta je važnije televizija ili dete?

*Ja kažem: Pa dete, Mico, ali moram malo da gledam
i utakmicu.*

Ona kaže: Ja samo pitam, ja znam, ali da li ti znaš?

Nedelja 6. '79.

Zoran

Jako važna pojava – dečaci

Bez obzira na to što sam kao mala htela da budem dečak, i da kad porastem imam brkove, sviđali su mi se dečaci. Oduvek. I uvek. I kao jedna takva, bez prestanka zaljubljena osoba imala sam ih jako puno, još za njegoa života. Do svoje jedanaeste godine.

Prvi je bio jedan Vlada iz obdaništa, sin njegovog kolege Cacija Mihajlovića. Bili smo veliki drugovi i išli smo zajedno da piškimo. Mnogo godina kasnije Vladina mama će mi ispričati da sam joj govorila kako ne treba da brine za Vladu dok je u obdaništu, jer ga ja čuvam...

Kod kuće sam se poveravala. Sve sam im pričala, imali su uvid u moj ljubavni život, a imala sam možda pet godina.

Posle prvog, Vlade, došli su razni, prijatelji mojih roditelja, prijatelji moje petnaest godina starije sestre, zatim dečaci na moru, jedan bar dvaes' godina stariji konobar koji je me je učio da jedrim na dasci, pa neki Tonči za koga sam im pričala da je ružan ali da ima mnogo lepo telo...

Negde kod Tončija sa „mnogo lepim telom“ moja zaljubljenost je prestala da se dopada mom, inače smešljivom, tati.

– Dina, a zašto Anica ne sedi s nama u Baštici (bašta hotela *Supetar* u Cavtatu) – pokušavao je – što mora dete stalno da ide na plažu....

– Anice – opet je pokušavao – dođi, mico, da budeš sa tatom.

– Dina – stalno je pokušavao – naše dete je seksualni manijak.

Nisam ga razumela, nisam znala šta znači „seksualni manijak“ i, razume se, nisam ga shvatala ozbiljno, sve mi je bilo smešno.

Iz njegovog primera, i mog, naučila sam nešto jako bitno u životu. Autoritet se ne pravi, autoritet se ima ili se nema. Autoritet je dobrota. Autoritet je pamet,

koja je često i dobrota ako verujemo, a ja verujem, da su pokvareni ljudi, koji nisu dobri – zapravo glupi. Da su ljudi koji vole da budu strogi – takođe glupi. Da su slabi, inferiorni, da se plaše.

Elem, posle Vlade, Tončija „sa mnogo lepim telom“ i mnogih čijih se imena odavno više ne sećam, došli su novi. Imala sam izuzetno buran ljubavni život a išla sam već i u školu – dakle, bila sam glavna u kući.

PESMA O ANI

*Danas je lep dan,
sunčan i nasmejan.
Bila je duga noć snena,
prošla je kao pena.
Kad će dete da mi dođe?
Nikada je više neću pustiti nigde.
Ni da mrdne!*

9. 12. 1982. Zoran

